

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Ochranné známky a jejich historický vývoj

Ochranné známky jako institut, náleží do oblasti práva duševního vlastnictví. Právo duševního vlastnictví představuje širokou oblast, do které spadá jak právo autorské, práva s ním související a právo pořizovatele databáze, tak i právo průmyslového vlastnictví. Především právo průmyslového vlastnictví, jehož předmětem jsou mimo jiné ochranné známky, zaznamenává v posledních letech značný vývoj.

Ochrana průmyslového vlastnictví na našem území má dlouhodobou tradici, přičemž ochranné známky jsou institutem práva, který je spojen s hospodářskou činností podnikatelských subjektů. Zejména v souvislosti s rozvojem podnikání po roce 1989 tedy nastal bouřlivý rozvoj tohoto institutu. Ochranné známky hrají ústřední úlohu ve značkové a marketingové strategii společností, neboť umožňují odlišit jejich výrobky a služby od zboží a služeb konkurence. Ochranné známky tak představují pro své majitele cenné podnikatelské aktivum.

Problematika ochranných známek je z těchto důvodů často zpracovávanou oblastí v právní praxi. Přestože se dnes setkáváme spíše s formulářovým způsobem při vyřizování registrací ochranných známek a na mezinárodní úrovni i v soudní praxi se stále častěji můžeme setkat s novými druhy ochranných známek, jako jsou například zvukové, čichové, pohybové, holografické či chuťové ochranné známky, považují za přínosné připomenout i historický vývoj tohoto institutu.

Nadto poznatky o vývoji v oblasti známkového práva mohou být podkladem pro další případné legislativní změny směřující ke zlepšení a zefektivnění současné právní úpravy.

Počátky známkového práva

Počátky tradice užívání označení sloužící k rozlišení či označení předmětů spadají do období vzniku prvních civilizací. V této době nemůžeme ještě hovořit o ochranných známkách, jde spíše o primitivní znaky a značky, které zdaleka nemají souvislost s výrobou a obchodem. Jejich význam je spíše náboženský, kultovní či sociální.

Skutečnými předchůdci ochranných známek, tak jak je známe dnes, byly značky uplatňované ve vztahu k vlastníku či k výrobcí. S rozvojem obchodu dochází i k cílenému označování, protože výrobek se stává zbožím a potřebuje být na trhu rozlišitelný. Význam značek roste spolu s růstem obchodu, začíná se projevovat snaha po jejich nedotknutelnosti a tudíž po jejich právní ochraně.

Římské právo

Historie většiny dnešních právních institutů začíná obvykle u starých Římanů, nejinak je tomu u ochranných známek. Různé značky a označení existovaly již dříve, ale právě ve starém Římě se jim dostalo i právní ochrany, samozřejmě ne takové, jakou ji známe dnes.

Majitelům značek byla tato ochrana poskytována dočasně, a ti kteří ji zneužívali, byli stíháni trestně. K rozlišovací funkci znaků a značek se v otrokářské době přidružuje i funkce kontrolní. Jejich užívání přechází i na označení míst výroby nebo obchodu – funkce oznamovací.[1]

Feudalismus

S rozvojem feudalismu se setkáváme rozšířením značek v podobě šlechtických erbů, stávají se rodovým označením. Mají vypovídací hodnotu a identifikují svého majitele, používají se prakticky na veškerém majetku šlechtických rodů počínaje oděvy, pečetidly a nádobami až po náhrobky. Užívání vlastních znaků není v této době nikterak omezováno, tudíž je šlechta následována řemeslníky a kupci, kteří znaky používají pro odlišení svých výrobků na trhu. Pokud dochází k určitým omezením v používání značek, pak jen formou obyčejů.

Ze šlechtických erbů se vyvinuly cechovní znaky používané buď jednotlivci, nebo celými cechy, které byly feudální formou organizace řemesla a které výrobce zprvu chránily, ale které jim později ukládaly i stejně přísné povinnosti zboží označovat a vyrábět v dobré jakosti. Nedodržení kvality označovaného zboží nebo zneužití značky bylo trestáno.

Označování produktů zeměpisnými údaji v rámci cechů mělo význam při obchodování za hradbami měst či v rámci obchodní činnosti hradů a klášterů.

Vznik kapitalismu

Vznik nových technologií a manufaktur, specializace řemeslníků a inovace výrobních nástrojů s sebou přináší zrod nového trhu, který naráží na překážky cechovních řádů. Z pomalé malovýroby se stává velkovýroba, trh se zvětšuje, vzrůstá počet pracovních sil a konkurence mezi výrobky nabývá na objemu. Nastupuje kapitalismus a s ním i potřeba zboží odlišit, identifikovat výrobce a zajistit tomuto relevantní ochranu. Nastává bouřlivý rozvoj značek, objevují se na zboží i obalu, začíná se prosazovat reklama a propagace. Výrobci uvádějí svou značku ve známost sami a sami se snaží působit na spotřebitele a vést jej k tomu, aby jeho zboží žádal podle značky. Její případné zneužití v konkurenčním boji chrání registrací, požívá tudíž právní ochrany a tím se z právního hlediska stává pouhá značka ochrannou známkou. Kapitalistické vztahy vytvořily jen podmínky pro specifické utváření právní ochrany, nikoliv pro její samotný vznik, ten sahá hluboko do minulosti.

Známkové právo v Rakousku - Uhersku

Prvním právním předpisem v oblasti známkového práva v českých zemích je *zákon na ochranu průmyslových známek a jiných označení, vydaný císařským patentem č. 230 ze dne 7. prosince 1858*, jenž vstoupil v platnost dne 1. ledna 1859. Necelý rok po jeho platnosti byla zapsána i naše první a dobře známá ochranná známka Pilsner beer.[2] Zákon definoval ochrannou známku jako označení zvláštního druhu sloužící v obchodním styku k rozlišení výrobků různých výrobců. Neuváděl však její druhové členění. Vypočítal označení vyloučená ze zápisu – generická, nemravná, pohoršlivá, přičící se veřejnému pořádku a klamavá. Užívání známek bylo fakultativní. Známkové právo lpělo na podniku, při převodu podniku přešlo na nového majitele, s podnikem zanikalo. Ochrana zapsané známky spočívala v definici přečinu neoprávněného užívání stejné nebo snadno zaměnitelné ochranné známky. Ochranu vedle soukromoprávních prostředků zajišťovala i ustanovení trestního

zákona.

Novelizace zákona proběhla v roce 1890 *zákonem č. 19 o ochraně známek*. Nový předpis většinu ustanovení přejal. Byl to zákon, který chránil jak majitele ochranné známky, tak spotřebitele.

Další novelizace proběhla v roce 1895 *zákonem č. 108/1895 ř. z.*, který vymezuje označení, která jsou ze zápisu vyloučena, a rozšiřuje možnost výmazu ochranné známky zaměnitelné. Umožňuje také uplatnit právo předchozího uživatele nezapsané známky.

Zákonem č. 45 z roku 1895 bylo přiznáno známkové právo i cizozemcům a v roce 1890 byl na území tehdejšího Rakouska zřízen ústřední známkový rejstřík.

Období 1918 - 1945

Po vzniku Československé republiky v roce 1918 byly na našem území nového státu převzaty dříve platné rakousko-uherské právní předpisy, včetně právní úpravy práv na označení. To bylo provedeno zákonem č. 469 a č. 471 z roku 1919 a zákonem č. 261 z roku 1921. Tyto zákony umožňovaly právní ochranu označení a zachovávaly kontinuitu známkových práv na území nově vzniklé republiky, pokud byla tato práva ve stanovené lhůtě přihlášena u příslušné obchodní a živnostenské komory.[3]

Následná novelizace je obsažena v *zákoně č. 27/1933 Sb. z 20. prosince 1932*. Novému státoprávnímu uspořádání bylo přizpůsobeno negativní vymezení ochranné známky. Stávající právní úprava byla doplněna o zákaz užívat úřední, zkušební, záruční nebo puncovní značky. Upravena byla také ochrana znaků svrchovanosti a uplatňování prioritního práva.

Výše zmíněný zákon doplnila dvě *vládní nařízení, a to č. 30 z roku 1933, o dokladech, které je třeba předložit k průkazu prioritního práva při přihlašování ochranné známky a nařízení č. 204 z roku 1933, o otiscích a štočcích ochranné známky*.

Po mnichovské konferenci vydala vláda *Nařízení č. 343 ze dne 17. prosince 1938 o mimořádných opatřeních v oboru ochranné známky*, které zavádělo v souvislosti s mimořádnými poměry určité výjimky z tehdy platných předpisů. Následovalo *Nařízení č. 95 ze dne 1. února 1940 o mimořádných opatřeních v oboru ochranné známky*, které již vydala vláda Protektorátu Čechy a Morava.

Období po 2. světové válce

Po skončení 2. světové války byl na území našeho státu ve shodě se socialistickou ideologií zastáván názor, že ochranné známky jsou pozůstatkem a přežitkem kapitalismu a jako takové nemají v socialistické společnosti místo. V éře socialistické ekonomiky ztratila ochranná známka svoji funkci i opodstatnění. Vlivem krátkodobého i dlouhodobého plánování, případně i vlivem kontrakční povinnosti byl výrobcům zajištěn odbyt, aniž by museli vyvinout snahu o získání zákazníka a bojovat s konkurencí. Toto pokřivené ekonomické prostředí nevyžadovalo od ochranné známky to co dnes, nemusela nabízet, rozlišovat či prodávat ani výrobce neměl dnešní starosti týkající se nabídky a poptávky. V neexistujícím tržním prostředí si ochranná známka sice ponechala svoji funkci, ale ztratila svou původní náplň, která byla nahrazena kvalitativně novým obsahem. V rámci mezinárodního obchodu si ponechala význam, avšak na vnitřním trhu sloužila především spotřebiteli, kterému usnadňovala orientaci na řízeném trhu, informovala jej o kvalitě a jakosti zboží a jaksi přispívala ke kultuře prodeje. Úloha a význam ochranné známky v neexistujícím konkurenčním prostředí byla degradována a nakládání s ní neodpovídalo její skutečné hodnotě.

Novelizace, která sledovala popsané politické změny, byla provedena *zákonem č. 8 z 28. března 1952, o ochranných známkách a chráněných vzorech a nařízením ministra - předsedy Státního úřadu plánovacího č. 15 z 15. dubna 1952*. Děлил se do tří částí, první obsahovala úpravu ochranných

známek, druhá pojednávala o chráněných vzorech a třetí upravovala ustanovení společná, přechodná a závěrečná. Definice ochranné známky chyběla, zákon pouze stanovil, že *„Ochrannými známkami mohou být slova, vyobrazení a jiné značky plošné i prostorové.“* Neznal ochrannou známku služeb. Zachoval však veškeré zásady, které v právní úpravě ochranných známek platily a v podstatě platí i dnes. Negativní vymezení ochranné známky zákon ovšem obsahoval, taktéž desetiletá doba ochrany byla převzata. Pojetí ochranné známky jako výlučného práva majitele zůstalo, rovněž její hlavní funkcí byla funkce rozlišovací.

„Ochranná známka za socialismu nemohla totiž chránit pouze svého majitele. Proklamovaným cílem socialistické výroby nebyl pouze zisk, ale co nejúplnější uspokojování hmotných a kulturních potřeb všech členů této společnosti. Tomuto cíli byla podřízena i instituce ochranné známky“.[4]

V padesátých letech jsou ochranné známky zahrnovány mezi osobní majetková práva a v jejich rámci do práva občanského. Ve vztazích mezi socialistickými organizacemi se známkoprávní ochrana opírá o ustanovení zákona č. [69/1958](#) Sb., o hospodářských vztazích mezi socialistickými organizacemi.

Právní úprava ochranné známky z roku 1952 nebyla po celou dobu platnosti zákona o ochranných známkách a chráněných vzorech, tj. až do roku 1988, měněna. Setrvala tak ve své podobě více než třicet let.

Období po roce 1989

Od 1. ledna 1989 byl hlavním předpisem v oblasti ochranných známek zákon č. [174/1988](#) Sb., o ochranných známkách. Nahradil právní úpravu z let padesátých a zohlednil nově vznikající hospodářské vztahy. Zákonnou úpravu v oblasti známkového práva přizpůsobil mezinárodnímu vývoji v oblasti ochrany průmyslového vlastnictví. Upravoval vztahy vznikající z přihlašování, zápisu a uplatňování ochranných známek. Zabezpečoval účinnou právní ochranu ochranných známek a posiloval jejich vliv na odpovědnost výrobců a poskytovatelů za jakost a kvalitu výsledků jejich práce. Zákon obsahoval vymezení ochranné známky jak pozitivně, tak negativně. *„Ochrannou známkou je slovní, obrazové nebo kombinované označení, které je způsobilé odlišit výrobky nebo služby pocházející od různých výrobců nebo poskytovatelů služeb a je zapsáno do rejstříku ochranných známek.“* Zápisné překážky zákon uváděl dvojího druhu absolutní a relativní. Zakotvena byla v zákoně i úprava tzv. karenční lhůty, kdy ze zápisu do rejstříku bylo po dobu dvou let vyloučeno označení shodné s ochrannou známkou, ke které právo zaniklo. Od přihlašovatele se vyžadovalo, aby měl právní způsobilost a vykonával hospodářskou činnost. K posouzení uvedeného požadavku musel přihlašovatel předložit Úřadu doklad o předmětu podnikání (živnostenský list / koncesní listina, výpis z obchodního rejstříku). Právnícké či fyzické osoby se sídlem či bydlištěm na území České republiky si mohly přihlásit ochrannou známku do zahraničí až po podání přihlášky v tuzemsku. Upraveno bylo i právo přednosti. Ochranná doba ochranné známky trvala 10 let a počínala dnem, kdy byla přihláška podána u Úřadu. Prodlužovala se na dalších 10 let. Právo k ochranné známce bylo výlučné. Zákon nově v souladu se světovou praxí zaváděl institut povinného užívání zapsané ochranné známky. Ústředním orgánem státní správy na úseku průmyslového vlastnictví byl Úřad pro vynálezy a objevy (dnes Úřad průmyslového vlastnictví).

Zákon však vykazoval pozůstatky z dob direktivního řízení národního hospodářství, kdy stát reguloval a zasahoval do právního postavení subjektů. Tyto přetrvávající nedostatky měly být odstraněny navrženou novelou z roku 1992, především v ustanoveních, kde stát administrativně zasahoval do práv majitele disponovat se svým majetkem. Ke schválení této novely však nedošlo v důsledku změn roku 1993 a s ohledem na další vývoj v oblasti známkového práva v rámci Evropy.

Bylo tak opuštěno od návrhu z roku 1992 a začalo se pracovat na zcela nové právní úpravě vztahů z ochranné známky.

V roce 1995 tak byla dřívější právní úprava ochranných známek nahrazena *zákonem č. 137/1995 Sb., o ochranných známkách*. Zákon především odstranil všechny překážky v nakládání s ochrannými známkami, které byly dosud poznamenány administrativními zásahy státu do postavení jednotlivých hospodářských subjektů. Došlo k posílení postavení vlastníka ochranné známky, ale i k zesílení odpovědnosti dalších podnikatelských subjektů při označování výrobků a služeb. Zavedením námitkového řízení před zápisem ochranné známky do veřejnoprávního rejstříku, a tím i principu ochrany práv třetích osob, vycházel zákon již důsledně z pojetí známkové ochrany v komunitárním právu. Sladění absolutních a relativních důvodů k odmítnutí zápisu ochranné známky či k jejímu výmazu s důvody uvedenými v harmonizační směrnici a téměř doslovné převzetí jejích ustanovení o účincích zápisu ochranné známky bylo již samozřejmostí, neboť v době přípravy zákona probíhal již naplno a vědomě proces sladování tuzemské legislativy s právem Evropských společenství. Přijetím zákona byla již v polovině devadesátých let v zásadě završena první etapa přestavby systému ochrany průmyslového vlastnictví v České republice.[5]

Vstup do EU

V souvislosti s přípravou České republiky na vstup do Evropské unie k 1.5.2004 se dále harmonizovala i známkoprávní oblast, a to v současnosti platným zákonem č. 441/2003 Sb., o ochranných známkách a o změně zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, přisedících a státní správě soudů a o změně některých dalších zákonů, v platném znění, který je účinný od 1.4.2004 a který transponoval směrnici Rady ES č. 89/104 ke sblížení zákonů členských zemí o ochranných známkách. Dalšími právními předpisy platnými v současnosti v oblasti práva k ochranným známkám jsou zákon č. 14/1993 Sb., o opatřeních na ochranu průmyslového vlastnictví, v platném znění a zákon č. 221/2006 Sb., o vymáhání práv z průmyslového vlastnictví a o změně zákonů na ochranu průmyslového vlastnictví, v platném znění, který je účinný od 26. 5. 2006 a který transponoval směrnici Evropského parlamentu a Rady č. 2004/48/ES o vymáhání práv duševního vlastnictví do českého právního řádu. Právní úpravu oblasti ochranných známek pak doplňuje vyhláška č. 97/2004 Sb., k provedení zákona o ochranných známkách, v platném znění, kterou Úřad průmyslového vlastnictví stanovil své požadavky ve známkoprávní oblasti. Účinná je stejně jako zákon o ochranných známkách od 1.4.2004.

Závěr

Pro oblast ochranných známek jsou historicky nejvýznamnější období, která představovala na našem území rozvoj podnikání, jelikož význam ochranné známky spočívá především v jejím ekonomickém přínosu. Přístup ČR do EU taktéž znatelně ovlivnil vnímání ochranných známek. Jak je zřejmé, institut ochranných známek má za sebou bohatou historii. Ovšem právní úprava v této oblasti se vyvíjí i nadále, především otázka registrace nových netradičních druhů ochranných známek je poměrně hojně diskutované téma zejména na mezinárodní úrovni. Dochází i k posunu funkce ochranných známek, kdy ochranné známky neslouží pouze k odlišování původu zboží a služeb, ale stávají se předmětem rozsáhlých investic, převodů a mezinárodních transakcí. Proto nelze než očekávat, že rozvoj známkového práva bude i do budoucna stoupat spolu s přicházejícím rozvojem nových technologií, které budou mít vliv na vznik dalších netradičních druhů značek.

JUDr. Kamil Šebesta, MBA,
advokát

Radka Pelíšková,
advokátní asistent

[KŠD ŠŤOVÍČEK](#)
advokátní kancelář, s.r.o.

CITY TOWER
Hvězdova 1716/2b
140 78 Praha 4

Tel.: +420 221 412 611
Fax: +420 222 254 030

-
- [1] Lochmanová L.: Práva na označení (Orac, s.r.o., Praha 1997, str. 36 - 37)
[2] Čada K.: Průmyslověprávní informace (Karolinum, Praha 2002, str. 8)
[3] Jakl L. a kol.: Ochranné známky a označení původu (Úřad průmyslového vlastnictví, Praha, 2002, str. 11)
[4] Lochmanová L.: Práva na označení (Orac, s.r.o., Praha 1997, str. 40 - 41)
[5] <http://www.upv.cz/cs/pravni-predpisy/komunitarni.html>

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Dokazování negativních skutečností ve sporném řízení](#)
- [Neoprávněný odběr elektřiny - překvapení vlastníka?](#)
- [Rodič u dítěte v nemocnici: právo na přítomnost neznamená bez dalšího právo na přespání na jip/jirp](#)
- [Pokuta za švarcsystém kurýrů Rohlíku potvrzena Ústavním soudem](#)
- [Metropolitní plán schválen. Je Váš projekt v bezpečí?](#)
- [Posouzení shody dle AI Act - zkušenosti z praxe](#)

- [Začínají soudy zohledňovat náklady podnikatelů při plnění právních povinností v oblasti e-commerce?](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 35: Ručení za dluhy z podnikání u OSVČ a s.r.o.](#)
- [Bezpilotní systémy vlastní konstrukce v kategorii Specific: regulační požadavky a praktické aspekty](#)
- [Nefungující rozsah péče o dítě. Cesta přes využití terapie a dalších opatření podle ustanovení § 503 zákona o zvláštních řízeních soudních](#)
- [De iure traktor, de facto nákladní vozidlo, už ne tolik výhodná dualita](#)